

Agnieszka JASZCZAK, Mariusz ANTOLAK

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Katedra Architektury Krajobrazu

Olsztyn, Polska

e-mail: agnieszka.jaszczak@uwm.edu.pl

TOŻSAMOŚĆ KRAJOBRAZU A PRZESTRZEŃ SPOŁECZNA

IDENTITY OF LANDSCAPE VS. SOCIAL SPACE

Słowa kluczowe: tożsamość krajobrazu, społeczność lokalna, przestrzeń społeczna, kształtowanie krajobrazu, miasta Cittaslow

Key words: *landscape identity, landscaping, local society, social space, Cittaslow towns*

Streszczenie

Tożsamość krajobrazu ugruntowana jest w świadomości określonego społeczeństwa. W relacji odczuwania przestrzeni ta jedność odnosi się do cech krajobrazu rodzimego. W pracy zwrócono uwagę na pojęcie tożsamości krajobrazu w ujęciu lokalnym wskazując na rolę społeczeństwa w jego kształtowaniu. Przedstawiono przy tym przykłady tożsamości ugruntowanej, zatartej i „od nowa”. Odniesiono się do kwestii postrzegania przestrzeni wspólnej przez społeczności małych miast na Warmii i Mazurach, należących do międzynarodowej sieci Cittaslow.

Abstract

The identity is well-grounded in the strong unity of society. This cohesion is related with natural, cultural and social factors which are mostly in regional and local structures. The identity issue in regional context was focused on and its role in social space shaping was pointed in this work. It was necessary to present the examples of well-grounded identity and so called "new identity" created by society of small towns in Warmia and Mazury region.

WPROWADZENIE

Krajobraz jest definiowany różnie, w zależności od dziedziny, czy dyscypliny naukowej (Bartkowski, 1977; Bogdanowski i in. 1981; Böhm, 2006; Jackson, 1984; Kondracki, 1960; Myga-Piątek 2005, 2014; Richling i Solon, 2011). Bogdanowski odnosi się do krajobrazu, jako „scalonego obrazu środowiska, na który składa się środowisko naturalne, decydujące o fizjologii człowieka i środowisko społeczne, które ma prymat w każdym jego zachowaniu się” (Bogdanowski i in., 1981). Owe spójne formy przyrody i pracy człowieka prowadzą do swojego rodzaju harmonii lub dysharmonii (Bogdanowski i in., 1981). W latach 90' ubiegłego stulecia Komisja Dziedzictwa Światowego włączyła krajobrazy kulturowe, jako dodatkową kategorię na liście światowego dziedzictwa. Według zapisów UNESCO World Heritage Centre (Operational Guidelines..., 2005) krajobraz kulturowy jest podzielony na trzy główne kategorie, w tym:

- krajobraz celowo planowany i kształtowany przez człowieka w odniesieniu do założeń parkowych,
- krajobraz powstały w wyniku ewolucji i zdarzeń socjologicznych, gospodarczych, administracyjnych, czy religijnych oraz kształtowany w odniesieniu do warunków naturalnych (tu wyróżniamy formy reliktowe oraz kontynuowane),
- krajobraz jako wyraz związków religii, sztuki, czy kultury z naturalnymi elementami, w którym wartości materialne nie są tak znaczące lub nie występują.

O specyficznym kształtowaniu krajobrazu decydują: postrzeganie przez społeczność aktualnych wartości przyrodniczo-kulturowych oraz poszanowanie tego, co otrzymane w spadku od poprzednich pokoleń. Według Mygi-Piątek (2014), powołującej się na Lisowskiego (2003), przestrzeń społeczną tworzą działania i relacje międzyludzkie. Przestrzeń ta powstała w wyniku rozwoju cywilizacji wskutek istnienia stosunków własności, władzy, wymiany. Lisowski (2014) opisuje przestrzeń jako przedmiot poznania, instrument pomiaru relacji (rozmieszczeń i oddziaływań) i zasób mający wpływ na działania społeczne.

Tożsamość określają także cechy krajobrazu, architektura, sztuka oraz zwyczaje i tradycje. W dobie intensywnego zacierania różnic między kulturami, ich przenikania, czy wchłaniania na skutek nieprawidłowo pojmowanego rozwoju, dochodzi często do utraty cech identyfikujących daną społeczność. W pracy zwrócono uwagę na rolę tożsamości w kształtowaniu przestrzeni tworzonej przez stulecia w oparciu o historyczne cechy danego miejsca, a także takiej, w której ciągłość historyczna została utracona. Przestrzeń taka tworzona jest najczęściej „od nowa” i w zróżnicowanym stopniu bazuje (bądź też nie) na dziedzictwie przyrodniczym, kulturowym i społecznym. W pracy odniesiono się więc do problematyki związanej z krajobrazem, tożsamością i identyfikacją w kontekście zagospodarowania struktur miejskich. Rozważania podparto przykładami tożsamości ugruntowanej, zatartej i „od nowa”. Odniesiono się do kwestii postrzegania przestrzeni wspólnej przez społeczności małych miast, należących do międzynarodowej sieci Cittaslow.

Wykorzystano przy tym materiały źródłowe (aktualne i archiwalne), w tym strategie i programy rewitalizacji, dokumenty stowarzyszenia miast Cittaslow.

„ODCZUWANIE PRZESTRZENI” PRZEZ SPOŁECZEŃSTWO

Współczesna przestrzeń jest połączeniem tego, co składa się na spuściznę historyczną, a także nowych form, funkcji, sposobów jej kształtowania. Znając wartość danej przestrzeni, możliwa jest identyfikacja z nią społeczności zamieszkującej dany obszar. Co więcej, społeczność ta staje się poniekąd jego częścią, przyswaja występujące w nim cechy i świadomie go kształtuje. Wolski (2014) powołując się na Jałowickiego i Szczepańskiego (2002) określa identyfikację jako uniwersum symboliczne. Autor do uniwersum włącza: funkcjonujący podział na „my” i „oni”, odniesienie do dominujących form preferencji politycznych, kulturowych i historycznych, wspólnotę gospodarczą, przypisanie do przestrzeni i miejsc, świadomość dziedzictwa kulturowego, rozumienie i odczytywanie symboliki związanej z kulturą, związek z historią (Wolski, 2014).

Ryc. 1. Cechy oraz formy tożsamości. Źródło: opracowanie własne A. Jaszczak.

Fig. 1. The features and forms of identity. Source: own elaboration by A. Jaszczak.

Dlatego tożsamość miejsc należy odnieść do kontekstu historycznego w relacjach współczesnych. Twigger-Ross i Uzzell (1996) zastanawiają się nad rolą miejsca w odczuwaniu tożsamości, rozpatrując przy tym przykład mieszkańców z London

Docklands, obszaru zmienionego pod względem socjalnym, środowiskowym i ekonomicznym. W swoich badaniach przywołują model Breakwella, w którym zwraca on uwagę na cztery najważniejsze czynniki w odczuwaniu tożsamości: kontynuację, poczucie własnej wartości, poczucie własnej efektywności i odrębność (Breakwell, 1993).

To, co może łączyć określoną grupę społeczną, oprócz zwyczajów, obrzędów, tradycji, wspólnego języka to wartości krajobrazu kulturowego (Wolski, 2014, Jałowiecki i Szczepański 2002). Krajobrazy kulturowe przyczyniają się do wykształcenia lokalnej i regionalnej tożsamości. Szczególnie istotna jest świadomość mieszkańców regionu i powiązanie z miejscem, co w konsekwencji buduje właściwą relację między tym, co było, jest i będzie w przyszłości. Na tożsamość wpływają czynniki wrodzone i grupowe, nacechowane współltnieniem w danym środowisku. Przywiązując się do miejsca urodzenia, zaczynamy identyfikować siebie z tym miejscem, zarówno w dużej skali (kraj, miasto, wieś), jak i małej (sąsiedztwo, miejsce pracy, dom, pokój) – Hauge (2007) za Giuliani (2003).

Szczególny wymiar ma „walka o przestrzeń” i możliwość współuczestniczenia społeczności w życiu miasta, regionu, kraju. Przykładem niech będą tu zamieszki w Stambule wywołane spontanicznym ruchem mieszkańców w obronie przestrzeni publicznej – Parku Gezi, położonego w pobliżu Placu Taksim. Ochrona miejsca przed wycinką drzew (teren ten władze przeznaczyły na budowę kolejnego centrum handlowego), a przede wszystkim walka o wolność poglądów i przekonań, spowodowały integrację społeczności nie tylko w stolicy, ale i innych miastach tureckich.

Zaangażowanie władz, instytucji, ale także społeczeństwa to pierwszy krok. Kolejny to tworzenie przestrzeni oparte na świadomym jej kształtowaniu, zgodnie z przyjętymi standardami i wzorcami. Ważne są przy tym wiedza i doświadczenie. Nie należy jednak zapominać, że przestrzeń tworzona jest dla ludzi, ale także przez ludzi, którzy współuczestniczą w tym procesie. Przestrzeń musi charakteryzować się bowiem otwartością na wszystkich członków danej społeczności, ale także indywidualnością objawiającą się specyfiką miejsca i swoistym *genius loci*. Powinna ona pozwalać na kontakty międzyludzkie, czy międzypokoleniowe oraz odnosić się do zachowania i ochrony środowiska.

Identyfikacja z miejscem powoduje coraz częściej włączenie się społeczności miejskiej w różne inicjatywy (w skali kraju np. krakowskie Stowarzyszenie Przestrzeń-Ludzie-Miasto, Forum Rozwoju – Lublina, Olsztyna, Warszawy, Aglomeracji Gdańskiej, Stowarzyszenie My Poznaniacy, Stowarzyszenie Estetycznego i Nowoczesnego Szczecina, Partycypator Toruński i in.) mające na celu m.in. *propagowanie korzystnych dla rozwoju miasta rozwiązań architektonicznych, urbanistycznych, komunikacyjnych i infrastrukturalnych, sprzeciwianie się rozwiązaniom pogarszającym jakość przestrzeni publicznej, propagowanie zrównoważonych form transportu, działanie na rzecz rewitalizacji istniejących i tworzenia nowych przestrzeni publicznych, ochronę i odnowę wartościowych obiektów architektonicznych, popularyzowanie wiedzy nt. dziedzictwa urbanistycznego i architektonicznego* (www.przestrzen.krakow.pl).

Dobrym przykładem tworzenia przestrzeni „dla ludzi” i „przez ludzi” są inicjatywy prowadzone w ramach międzynarodowego ruchu miast Cittaslow. Miasta zrzeszone w stowarzyszeniu działają na szczeblu międzynarodowym w zakresie wspólnych programów rozwojowych, m.in. bazując na własnym doświadczeniu w skali regionalnej i lokalnej.

TWORZENIE PRZESTRZENI SPOŁECZNEJ ZGODNIE Z IDEAŁ MIAST CITTASLOW

Początki idei zrzeszenia miast w sieć Cittaslow sięgają 1998 r., kiedy to burmistrzowie kilku włoskich miast, w tym władze Orvieto (obecna siedziba stowarzyszenia), spotkali się z przedstawicielami organizacji Slow Food. Późniejsze włoskie doświadczenia z zakresu poprawy jakości życia mieszkańców oraz właściwego gospodarowania w przestrzeni wykorzystano przy zaangażowaniu miasteczek z Europy i innych regionów świata w ramach międzynarodowego ruchu. Zadeklarowanie przynależności do organizacji związane jest z koniecznością poszanowania wymogów kwalifikacyjnych obejmujących: zachowanie tożsamości miejsca, dbałość o historyczną zabudowę, tworzenie miejsc przyjaznych ludziom, promowanie lokalnych przedsiębiorstw i lokalnych produktów, rozwój turystyki zrównoważonej, ochronę krajobrazu, poprawę jakości środowiska, zaangażowanie społeczeństwa. Założenia miast w sieci, w kontekście ochrony środowiska, kształtowania przestrzeni i rozwoju lokalnej przedsiębiorczości obejmują m.in.:

- system kontroli jakości powietrza,
- wspieranie alternatywnych źródeł energii,
- planowanie przestrzeni publicznych, w tym terenów zieleni (przy wykorzystaniu cech tożsamyh),
- przywrócenie oryginalnych warunków historycznej zabudowy miejskiej,
- stworzenie infrastruktury miejskiej sprzyjającej wygodzie i jakości życia mieszkańców,
- dostosowanie przestrzeni architektonicznych do poruszania się osób niepełnosprawnych i starszych,
- dbałość o tradycje kulinarne oraz wdrażanie programów edukacji smaku,
- tworzenie produktów turystycznych opartych na cechach krajobrazu.

Rozwój miast Cittaslow opierać się ma na poszanowaniu historycznej tkanki miejskiej, ochronie zabytków oraz obiektów kulturowych o wyjątkowych wartościach, a także kultywowaniu działalności kulturalnej i artystycznej. Dlatego założenia sieci Cittaslow w zakresie przestrzenno-społecznym włączają idee odbudowy, odnowy, rewitalizacji lub stworzenia miejsc przyjaznych dla społeczności lokalnej. Oprócz realizacji programów i projektów przez władze, instytucje, stowarzyszenia, duże znaczenie ma udział samych mieszkańców w procesie kreowania wizerunku miasta, gwarantujące poczucie przynależności, a także współodpowiedzialności za otoczenie. Na oficjalnej stronie stowarzyszenia można odnaleźć następujące sformułowania wskazujące na kierunek rozwoju:

„Bycie miastem SLOW oznacza uznanie całości lokalnych zasobów materialnych i niematerialnych, środowiska przyrodniczego, krajobrazu naturalnego i miejskiego, dóbr historycznych, artystycznych i kulturalnych, także dotyczących działalności gastronomicznej, aby umocnić lub też odbudować miejską tożsamość, naruszaną czasami przez zmiany w ostatnich dziesięcioleciach”

...i dalej...

„ ...to również harmonizowanie czasów historycznych ze współczesnymi, potrzeb natury z zagadnieniami kultury i ekonomii – to po prostu znalezienie czasu na stworzenie jakości we wszystkich dziedzinach życia miejskiego, spowolnienie rytmów życia, zredukowanie napięć, aby uzmysłwić sobie teraz oraz na zawsze wartość smaków, kolorów, zapachów miasta i świata” (źródło: cittaslowpolska.pl)

Wynika z tego, że stowarzyszone miasta mają świadomość istniejących wartości i potrzeby ich ochrony, a z drugiej strony konieczności podejmowania zmian zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju. Miasta te nie mają „stać w miejscu”, czy być wyłącznie „skansenem” tych wartości, ale podążać z duchem czasu i być gotowe na przyjęcie współczesnych technologii umożliwiających komfort życia.

W regionie Warmii i Mazur do stowarzyszenia przystąpiło 12 miast o zróżnicowanych uwarunkowaniach środowiskowych, przestrzennych, ekonomicznych, demograficznych (tab. 1). W sieć włączone są miasta o liczbie mieszkańców nieprzekraczającej 50 tys. Polska Sieć Cittaslow jest drugą co do wielkości organizacją, tuż po sieci włoskiej.

Tab. 1. Miasta należące do sieci Cittaslow

Tab. 1. Cities belong to Cittaslow network

Miasto <i>City</i>	Rok wstąpienia do sieci <i>Year of join the network</i>	Liczba mieszkańców <i>The number of residents</i>
Barczewo	2013	7 320
Biskupiec	2006	10 669
Biszynek	2006	2 524
Dobre Miasto	2013	10 661
Gołdap	2013	13 791
Górowo Iławeckie	2014	4 350
Lidzbark Warmiński	2006	16 539
Lubawa	2012	10 059
Nidzica	2014	14 395
Nowe Miasto Lubawskie	2010	11 224
Olsztynek	2012	7 725
Pasym	2014	2 542
Reszel	2004	4 896
Ryn	2012*	2 948**

Źródło: Opracowanie własne A. Jaszczak na podstawie informacji z GUS** (2012) i Stowarzyszenia Cittaslow* (www.cittaslowpolska.pl).

Source: own elaboration by A. Jaszczak based on information from the GUS** (2012) and the Association of Cit-taslow* (www.cittaslowpolska.pl).

Mieszkańcy tych miast to w większości ludność napływowa o różnych przyzwyczajeniach kulturowych i tradycji, przesiedlona po II wojnie światowej. Dlatego celem integracji oraz wspólnych działań w warmińskich i mazurskich miastach Cittaslow jest „budowanie” na spuściźnie historycznej z poszanowaniem tradycji miejsca, przy włączeniu wielokulturowości migrantów w przestrzeń zastaną, a także określenie nowych sposobów na poprawienie jakości życia.

W wielu miastach na Warmii i Mazurach realizowane są projekty rewaloryzacji i odnowy obiektów historycznych (Rezydencja Biskupów Warmińskich, Wysoka Brama oraz mury w Lidzbarku Warmińskim, baszta w Dobrym Mieście, wieża ciśnień w Gołdapi, kościoły w Olsztynku i w Barczewie). Opracowano także systemy informacji o zabytkach i miejscach związanych z historią (np. tablice informacyjne w Biskupcu). Wśród zadań obejmujących kształtowanie przestrzeni miejskiej, mających wymiar społeczny, wyróżnić można realizację projektów w zakresie rewitalizacji placów i centrum miast. „Nowe” place powstały w Barczewie, Biskupcu, Gołdapi, Olsztynku, Lidzbarku Warmińskim, Lubawie. W Dobrym Mieście odnowiono kamieniczki, które teraz mają mieć znaczenie edukacyjne i kulturalne. Stworzono tu przestrzeń przeznaczoną na usługi i pracownie rzemieślnicze, w tym fotograficzną, krawiecką, szewsko-rymarską, zakład fryzjerski, dom piekarza oraz miejsca wystawienniczo-muzealne. Rewitalizacja placów lub „tworzenie ich od nowa” jest jednym ze sposobów na utrwalenie więzi pomiędzy miejscem, a mieszkańcami. Place są wizytówką, a ich wygląd może mieć znaczenie w kreowaniu wizerunku całej struktury miejskiej. Odnowione centra, oprócz poprawy estetyki, odzyskały rolę miejsca spotkań. Organizowane są tu festiwale, święta i przedsięwzięcia o charakterze społecznym (coroczne festiwale miast Cittaslow, rynki i kiermasze przedświąteczne, koncerty i spotkania artystyczne). Zrewaloryzowano lub poprawiono stan zagospodarowania parków miejskich (Gołdap, Biskupiec, Olsztynek, Górowo Iławeckie, Lubawa). Ponadto w Gołdapi zrealizowano projekty związane z poprawą zdrowia, kondycji fizycznej i psychicznej mieszkańców oraz kuracjuszy. Zagospodarowano plażę miejską oraz park zdrojowy i kinezyterapeutyczny. Coraz większe znaczenie ma integracja osób niepełnosprawnych z mieszkańcami o pełnej sprawności. W zrealizowanych projektach w większości zwrócono uwagę na konieczność przystosowania przestrzeni, likwidację barier architektonicznych, a także opracowanie programu użytkowego dla wszystkich grup wiekowych oraz osób o zróżnicowanej sprawności fizycznej. Co więcej, w przestrzeni społecznej pojawiają się inicjatywy, wynikające z zaangażowania osób niepełnosprawnych, czego przykładem jest działalność Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym w Biskupcu (zajęcia artystyczno-terapeutyczne, wspólne wystawy i kiermasze, teatr, organizowane z mieszkańcami miasta „Marsze Godności”).

Małe miasta na Warmii i Mazurach, dzięki indywidualnym programom odnowy, mogą zyskać charakterystyczną i wyróżniającą je przestrzeń. Przynależność do sieci Cittaslow daje szerokie możliwości promocji w skali światowej, ale i zobowiązuje do poprawy jakości środowiska, estetyki otoczenia, tworzenia przestrzeni

społecznej, opartej na cechach krajobrazu oraz tożsamości miejsca. Niezwykle istotne jest włączenie mieszkańców w ten złożony proces, a także próba identyfikacji (zwłaszcza młodego pokolenia) z miejscem urodzenia.

PODSUMOWANIE

Krajobraz kulturowy jest zapisem przemian historycznych w różnym czasie oraz w odmiennej przestrzeni, także społecznej. Tę różnorodność podkreślają określone formy regionalne, które w procesie globalizacji oraz przemian gospodarczo-społeczno-politycznych są zacierane i powodują zagrożenie utraty więzi z otoczeniem. Coraz trudniej odnieść się do ugruntowanej tożsamości w kulturze europejskiej. Tam, gdzie identyfikacja z przestrzenią jest utrudniona, cechy krajobrazu będą podstawą do budowania tożsamości „od nowa”. Jak wskazano w pracy, odnalezienie regionów o niczym nie zachwianej tożsamości w dobie globalizacji jest trudne. Podane w artykule przykłady miasteczek na Warmii i Mazurach, zrzeszonych w sieci Cittaslow pokazują, że uświadamianie społeczeństwa na temat dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego oraz jego udział w rozwiązywaniu problemów przestrzenno-ekonomicznych i środowiskowych, powodują integrację oraz chęć współuczestniczenia mieszkańców w życiu miasta.

LITERATURA

- Bartkowski T., 1977: *Metody badań geografii fizycznej*, PWN, Warszawa – Poznań.
- Bogdanowski J., Łuczyńska-Bruzda M., Novak Z., 1981: *Architektura krajobrazu*, PWN, Warszawa-Kraków.
- Böhm A., 2006: *Planowanie przestrzenne dla architektów krajobrazu – o czynniku kompozycji*, Wyd. PK, Kraków.
- Breakwell, G. M., 1993: *Integrating paradigms: methodological implications*. Breakwell & D. V. Canter, Eds., *Empirical Approaches to Social Representations*, Oxford Clarendon Press.
- Europejska Konwencja Krajobrazowa (2000) sporządzona we Florencji dnia 20 października 2000 r., 2006, *Dziennik Ustaw* z dnia 29 stycznia 2006 r., Warszawa
- Giuliani M. V., 2003: *Theory of attachment and place attachment* [in:] *Psychological Theories for Environmental Issues* (eds.): M. Bonnes, T. Lee & M. Bonaiuto 137-170.
- Hauge A. L., 2007: *Identity and place: a critical comparison of tree identity theories*. *Architectural Science Review*.
- Jackson J. B., 1984: *Discovering the Vernacular Landscape*, Yale University Press.
- Jałowiecki B., Szczepański M.S., 2002: *Rozwój lokalny i regionalny w perspektywie socjologicznej*, Śląskie Wydawnictwa Naukowe, WSZiNS, Tychy: 10-23.
- Kondracki J., 1960: *Typy krajobrazu naturalnego (środowiska geograficznego) w Polsce*, *Przegląd Geograficzny*, 32, 1-2: 23-33.
- Lisowski A., 2003: *Koncepcje przestrzeni w geografii człowieka*, UW, WGiSR, Warszawa: 198

- Lisowski A., 2014: Typy przestrzeni a geografia. Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego nr 24, Sosnowiec: 7-18.
- Myga-Piątek U., 2005: Krajobraz kulturowy w badaniach geograficznych. Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego nr 4, Sosnowiec: 27-44.
- Myga-Piątek U., 2014: O wzajemnych relacjach przestrzeni i krajobrazu kulturowego. Rozważania wstępne. Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego nr 24, Sosnowiec: 27-44.
- Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention, 2005: UNESCO World Heritage Centre, Paryż.
- Richling A., Solon J., 2011: Ekologia krajobrazu, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Twigger-Ross C. L., Uzzell D. L., 1996: Place And Identity Processes. *Journal of Environmental Psychology*, 16: 205–220.
- Wolski A., 2014: Percepcja przestrzeni w społeczności lokalnej. Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego nr 24, Sosnowiec: 77-86.

ŹRÓDŁA ELEKTRONICZNE

www.cittaslowpolska.pl
www.przestrzen.krakow.pl